

วิษว พุ่มแก้ว

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาพยนตร์ ★★★★★ การเพิ่มความตระหนักปัญหาโลกร้อน

ภาพยนตร์เป็นหนึ่งในสื่อที่สร้างความบันเทิง และยังสามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ การสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างอิทธิพลกับผู้ชม หรือเรียกว่าเป็น Soft Power ดังเช่นสื่อบันเทิงของประเทศเกาหลีใต้ที่มีอิทธิพลกับวัยรุ่นไทยเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ภาพยนตร์ยังสามารถฉายภาพจินตนาการของมนุษย์โดยเฉพาะภาพยนตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Sci-Fi Movie) ซึ่งสร้างจากเรื่องราวที่มีพื้นฐานจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งได้รับการบัญญัติศัพท์ของภาพยนตร์ประเภทนี้ว่า Cli-Fi Movies (Climate Fiction Movies) เป็นภาพยนตร์ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดย

การถ่ายทอดเรื่องราวความรุนแรงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คน ทำให้เรามองเห็นทิศทางความเป็นไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่อาจจะเกิดขึ้นในเร็ววันนี้ หรืออีกสิบ อีกร้อยปีข้างหน้า ที่ผ่านมามีภาพยนตร์ Cli-Fi ออกสู่สายตาของผู้ชมทั่วโลกกว่า 70 เรื่อง โดยผู้ผลิตภาพยนตร์มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความตระหนักในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อน ผ่านเรื่องราวที่น่าตื่นเต้น บนพื้นฐานของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน โดยภาพยนตร์ในยุคแรกๆ จะเน้นไปในเรื่องราวของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้รับแรงบันดาลใจจากหนังสือหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น Silent Spring (1962) เป็นหนังสือด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นจุดเริ่มต้นของความตระหนักถึงพิษภัยของยาฆ่าแมลง The Population Bomb (1968) The Limits to Growth (1970) เป็นต้น หากแบ่งภาพยนตร์ Cli-Fi ตามช่วงเวลา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง เริ่มจากยุคเริ่มต้นในปี 1970 ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่อง Our Man Flint (1966) No Blade of Grass (1970) Soylent Green (1973) และ Day of the Animals (1977) โดย Soylent Green เป็นภาพยนตร์ที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก โดยสื่อให้เห็นภาพในอนาคตของเมืองนิวยอร์กในปี 2022 ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและการขาดแคลนอาหาร ยุคที่สอง ช่วงปี 1990- 1999 ซึ่งเป็นยุคเฟื่องฟูของการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ และมีภาพยนตร์ Cli-Fi ถูกผลิตออกมามากขึ้น อาทิ Waterworld (1995) Twister (1996) รวมถึงภาพยนตร์โรแมนติคคอมเมดี้ เรื่อง The American President (1995) ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาผู้เป็นหม้ายที่กำลังลงสมัครชิงเก้าอี้ผู้นำ

Cli-Fi Movies หรือ Climate Fiction Movies เป็นภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สมัยที่ 2 แล้ว เกิดไปตกหลุมรักกับลึอบบี้สต์ด้านสิ่งแวดล้อม ยุคที่สาม ช่วงปี 2000 ถึงปัจจุบัน มีภาพยนตร์ Cli-Fi ผลิตออกมามากกว่า 60 เรื่อง และเป็นช่วงเวลาที่คุณคนทั่วโลกเริ่มตระหนักถึงปัญหาภาวะโลกร้อนมากขึ้น โดยภาพยนตร์ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นภาพยนตร์ Cli-Fi ที่ดีที่สุด คือ The Day After Tomorrow (2004) ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับหายนะจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของโลกที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภาพยนตร์ Cli-Fi

ตั้งแต่ช่วงปี 1970 ถึงปัจจุบัน

1970-1989

- ▶ Our Man Flint (1966)
- ▶ Soylent Green (1973)
- ▶ No Blade of Grass (1970)
- ▶ Day of the Animals (1977)

1990-1999

- ▶ FernGully (1992)
- ▶ Water world (1995)
- ▶ Split Second (1992)
- ▶ The Arrival (1996)
- ▶ The Fire Next Time (1993)
- ▶ Twister (1996)
- ▶ The American President (1995)

2000 ถึงปัจจุบัน

- ▶ ภัยพิบัติ (Disaster Movie)
- ▶ The Storm (2009)
- ▶ Storm Cell (2008)
- ▶ Category 8 (2013)
- ▶ NYC Tornado Terror (2008)
- ▶ Category 6 (2004)
- ▶ 500 MPH Storm (2013)
- ▶ F4 Vortex (2010)
- ▶ Category 7 (2005)
- ▶ Geostorm (2017)
- ▶ Christmas Twister (2012)
- ▶ Flood (2007)
- ▶ Seattle Superstorm (2012)
- ▶ Beasts of Southern Wild (2012)
- ▶ Into the Storm (2014)
- ▶ Hurricane Heist (2018)

โลกที่ไม่พึงปรารถนา (Dystopias)

- ▶ Road (2009)
- ▶ Rover (2014)
- ▶ AI (2001)
- ▶ Young Ones (2014)
- ▶ Lost City Raiders (2008)
- ▶ Colony (2013)
- ▶ The Last Survivors (2014)
- ▶ Snowpiercer (2014)
- ▶ Mad Max: Fury Road (2015)

เกี่ยวกับปัญหาทางจิตใจ (Psychological Dramas)

- ▶ Half-Life (2008)
- ▶ Take Shelter (2011)
- ▶ Future Weather (2012)
- ▶ Beasts of Southern Wild (2012)
- ▶ Night Moves (2013)
- ▶ The East (2013)
- ▶ Chloe & Theo (2015)
- ▶ First Reformed (2017)
- ▶ Mother (2017)
- ▶ Parasite (2019)

ตลก (Comedies)

- ▶ American President (1995)
- ▶ A Glaring Emission (2011)
- ▶ Long Shot (2019)
- ▶ Sharknado 2 (2014)
- ▶ Downsizing (2017)

มนุษย์ต่างดาว/ผู้มีพลังพิเศษ (Aliens & Superheroes)

- ▶ The Day Earth Stood Still (2008)
- ▶ The Predator (2018)
- ▶ Tomorrowland (2015)
- ▶ Kingsman (2015)
- ▶ Venom (2018)
- ▶ Avengers: Infinity War (2018)
- ▶ Avengers: Endgame (2019)
- ▶ Godzilla: King of Monsters (2019)
- ▶ Spiderman: Far from Home (2019)
- ▶ MFKZ (2018)
- ▶ Hobbs & Shaw (2019)

แอนิเมชันสำหรับเด็ก (Animated Children's Movies)

- ▶ Ice Age: Meltdown (2006)
- ▶ The Simpsons Movie (2007)
- ▶ Cloudy with a Chance of Meatballs (2009)
- ▶ Happy Feet 2 (2011)
- ▶ Frozen II (2019)
- ▶ Arctic Dogs (2019)

เกี่ยวกับวันสิ้นโลก (Apocalypses)

- ▶ Noah (2014)
- ▶ The Day After Tomorrow (2004)
- ▶ Interstellar (2014)
- ▶ Absolute Zero (2006)
- ▶ Arctic Blast (2010)
- ▶ Ice Age 2012 (2011)
- ▶ Ice 2020 (2011)
- ▶ Last Winter (2006)
- ▶ 100 Below Zero (2013)
- ▶ The Thaw (2009)

ทั้งนี้ จากการสำรวจของ Mental Floss ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์สัญชาติอเมริกันได้เปิดเผยชื่อ 10 ภาพยนตร์ Cli-Fi ที่ได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมเรียงตามลำดับปีที่สร้าง ได้แก่ 1) Soylent Green (1973) 2) Waterworld (1995) 3) AI Artificial Intelligence (2001) 4) The Day After Tomorrow (2004) 5) WALL-E (2008) 6) Beasts of the Southern Wild (2012) 7) Snowpiercer (2013) 8) Interstellar (2014) 9) Mad Max Fury Road (2015) และ 10) Geostorm (2017)

10 ภาพยนตร์ Cli-Fi

ที่ได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม

1973

Soylent Green

เป็นภาพยนตร์ของนิวยอร์กในปี 2022 ที่มีประชากรอาศัยอยู่กว่า 40 ล้านคน ประสบวิกฤตด้านมลพิษ เกิดการขาดแคลนอาหาร น้ำ และที่อยู่อาศัย Soylent Corporation จึงได้ก่อตั้งขึ้น เพื่อผลิตอาหารเลี้ยงคนทั้งโลก แต่อาหารนี้ไม่ทราบถึงแหล่งที่มาชัดเจน

1995

Waterworld

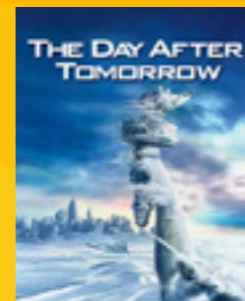
เป็นการฉายภาพอนาคตของโลก ที่ภูเขาน้ำแข็งขั้วโลกละลายจนทำให้แผ่นดินจมหายไปได้น้ำ ผู้คนที่รอดชีวิตต้องปรับตัวเข้ากับโลกใหม่ อาศัยอยู่ในเรือโทรมาๆ

2001

AI Artificial Intelligence

เป็นเรื่องราวของโลกอนาคต ที่ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอจนแทบไม่เหลือ และเทคโนโลยีก้าวล้ำจนมนุษย์เริ่มผลิตหุ่น A.I. มาใช้งาน

2004

The Day After Tomorrow

เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดจากภาวะเรือนกระจก และภาวะโลกร้อน

2008

WALL-E

ที่กล่าวถึงอนาคตของโลก ที่เต็มไปด้วยกองภูเขาขยะ ที่เกิดจากการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยของมนุษย์ วอลล์-อี เป็นหุ่นยนต์รับขยะตัวเดียวที่เหลืออยู่บนโลก ต้องรับภาระนี้ โดยหุ่นยนต์ตัวอื่นกินขยะจนตัวอ้วนกลมและจากไปใช้ชีวิตอยู่บนยานอวกาศหรรษา

2012

Beasts of the Southern Wild

เรื่องราวของหนูน้อยวัย 6 ขวบ ที่อยู่ตามลำพังกับพ่อในชนบททางไกล รายรอบด้วยหนองบึงในรัฐลุยเซียนา จนกระทั่งวันหนึ่งเกิดพายุร้ายปีกระหน้า ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน พ่อก็กำลังป่วย บ้านกำลังจะจมน้ำ หนูน้อยจึงจำเป็นต้องมีความกล้าและทำตัวให้เข้มแข็งเพื่อฝ่าฟันอุปสรรคนี้ไปได้

2013

Snowpiercer

เป็นเรื่องราวของขบวนรถไฟ Snowpiercer ที่เดินทางไปรอบโลก โดยขบวนไฟมีมนุษย์ที่เหลือรอดจากภัยพิบัติที่เป็นผลจากความพยายามในการควบคุมสภาพอากาศ เพื่อหยุดยั้งภาวะโลกร้อน จนเกิดเป็นยุคน้ำแข็งใหม่

2014

Interstellar

เมื่อโลกเผชิญวิกฤติ ที่ซึ่งผลขาดแคลนภาวะแร้นแค้น จึงเกิดกลุ่มคนที่สร้างปฏิบัติการ ด้วยทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ โดยเดินทางผ่านมิติกาลเวลาสู่อวกาศ เพื่อหาที่อยู่ใหม่ให้แก่มนุษยชาติ ในยามที่โลกถึงวาระสุดท้าย

2015

Mad Max: Fury Road

เป็นภาพของโลกอนาคตที่เต็มไปด้วยทะเลทราย น้ำและพืชผักจึงกลายเป็นทรัพยากรมีค่าที่อภิสิทธิ์ชนเท่านั้นจะมีกิน

2017

Geostorm

เมื่อดาวเทียม เทอร์โมสเฟียร์ ที่สร้างขึ้นเพื่อควบคุมสภาพภูมิอากาศของโลกได้ถูกแทรกแซงจากผู้ก่อการร้าย ที่ได้เปลี่ยนมันให้กลายเป็นอาวุธสร้างหายนะโลก

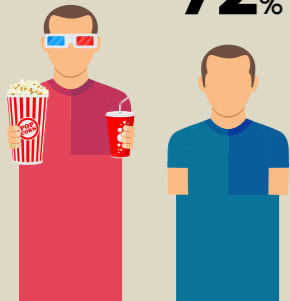

มาถึงจุดนี้ จึงเกิดคำถามว่าภาพยนตร์ Cli-Fi จะมีส่วนช่วยให้ผู้ชมมีความตระหนักถึงปัญหาภาวะโลกร้อนได้มากน้อยเพียงใด Yale Program on Climate Change Communication ได้เปิดเผยผลการสำรวจความคิดเห็นของคนอเมริกันที่เคยชมภาพยนตร์ เรื่อง The Day After Tomorrow เปรียบเทียบกับคนที่ไม่เคยรับชม ในประเด็นความตระหนัก/ความกังวลต่อปัญหาภาวะโลกร้อน รวมถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้คน ผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่เคยชมภาพยนตร์เรื่องนี้ จะมีความตระหนักและความกังวลกับปัญหาโลกร้อน มากกว่าผู้ที่ไม่เคยชม โดยผลกระทบที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความกังวลมากที่สุด คือ การเกิดพายุที่รุนแรง ร่องลงมา คือ น้ำท่วม การขาดแคลนอาหาร คุณภาพชีวิตที่ลดลง สำหรับในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พบว่า ผู้ที่เคยชมภาพยนตร์ มีแนวโน้มปรับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มากกว่าผู้ที่ไม่ได้ชมภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประหยัดน้ำมัน การชักชวนให้เพื่อน/ครอบครัวร่วมลดปัญหาโลกร้อน การเข้าร่วมกับองค์กรต่างๆ เพื่อรณรงค์ลดโลกร้อน ตลอดจน การเสนอความคิดเห็นกับนักการเมือง ผลการสำรวจดังกล่าว จึงชี้ให้เห็นว่า ภาพยนตร์ Cli-Fi มีอิทธิพลต่อการช่วยสร้างความตระหนักเรื่องปัญหาโลกร้อนได้เป็นอย่างดี

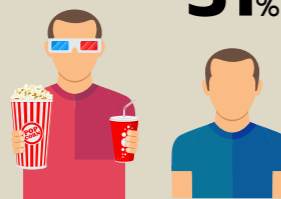
ความตระหนัก
ต่อปัญหาโลกร้อน
กับการชม
ภาพยนตร์ เรื่อง
The day after tomorrow

83% 72%

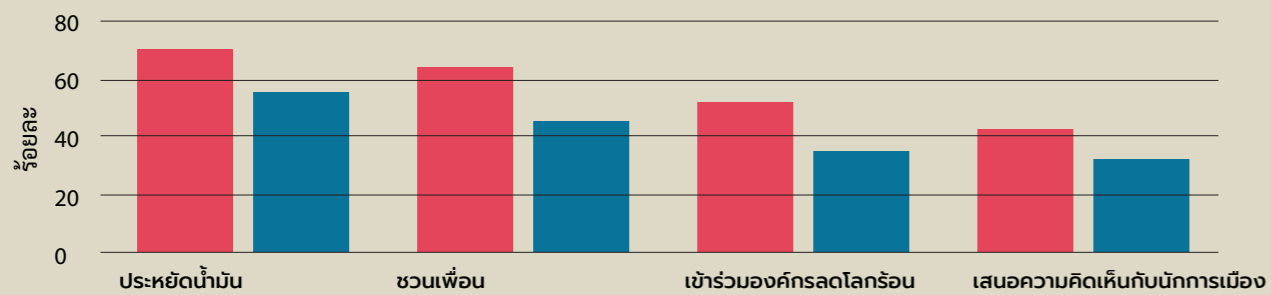

ความกังวล
ต่อปัญหาโลกร้อน
กับการชม
ภาพยนตร์ เรื่อง
The day after tomorrow

40% 31%

จากผลการสำรวจของ
Yale University ชี้ให้เห็นว่า
ภาพยนตร์ Cli-Fi มีอิทธิพล
ในการสร้างความตระหนัก
ถึงปัญหาโลกร้อนได้เป็นอย่างดี

ผู้ที่เคยชม ผู้ไม่เคยชม

ที่มา: Yale Program on Climate Change Communication, 2004

การสนับสนุนด้านการเงินสำหรับการผลิตภาพยนตร์แนวอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) ของภาคเอกชน

สำหรับประเทศไทย ยังไม่เห็นว่ามีการสร้างภาพยนตร์ไทยที่มีเนื้อหาสื่อถึงผลกระทบจากปัญหาโลกร้อนโดยตรง มีเพียงภาพยนตร์ไทยเรื่องเดียวที่เกี่ยวข้องภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ ตะลุยมุก มหาวาตภัยล้างแผ่นดิน (พ.ศ. 2545) อย่างไรก็ตาม ได้มีกลุ่มคนผู้สนใจเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบจากวิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ริเริ่มเทศกาลหนังสั้นโลกป่วย เราต้องเปลี่ยน (CCCL Film Festival) ขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับเยาวชนและบุคคลทั่วไปได้ร่วมสร้างสรรค์งานศิลปะผ่านสื่อภาพยนตร์สั้นที่เกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อผู้คนและชุมชน โดยในปี 2565 มีหนังสั้นที่ไม่ใช่สารคดี ได้รับรางวัล จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ TEMPERATURE เป็นการเล่าเรื่องผ่านวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละวันที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกมาโดยไม่รู้ตัว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมาตลอดหลายปี ทางออกจึงเป็นเรื่องความรับผิดชอบและตระหนักถึงสิ่งที่เราสร้างขึ้น LICHENS เป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายที่อยู่ในอารมณ์เศร้าอันเนื่องมาจากอาการป่วยเรื้อรังที่มีต้นเหตุมาจากมลพิษทางอากาศในจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา THE PERFECT LI(FE) เป็นเรื่องราวของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต จนนำมาซึ่งบทสรุปที่กระตุกความคิดให้ผู้คนหันมาสนใจและเข้าใจปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่าไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป

เหตุที่ประเทศไทยไม่ค่อยมีการผลิตภาพยนตร์แนว Cli-Fi มากนัก ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากปัจจัยด้านเงินทุนสำหรับสร้างภาพยนตร์ รวมถึงผู้สร้างก็ต้องการกำไรจากการผลิตภาพยนตร์ด้วย ดังนั้น เนื้อหาของภาพยนตร์จึงมักเป็นพล็อตเรื่องในแนวที่ผู้ชมภาพยนตร์ต้องการ โดยมักเน้นเป็นภาพยนตร์เบาสมอง หรือบู๊ แอคชั่น ดังนั้น หากต้องการให้ภาพยนตร์ Cli-Fi หรือภาพยนตร์แนวรักษ์โลกที่สร้างโดยคนไทยมีมากขึ้น ภาครัฐอาจจะต้องให้การสนับสนุนเงินทุน รวมถึงการช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากภาพยนตร์ Cli-Fi อาจไม่สามารถมีกำไรในเชิงธุรกิจได้มากนัก นอกจากนี้ ภาคเอกชนก็น่าจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการผลิตภาพยนตร์ด้วย ซึ่งในปัจจุบัน บริษัทเอกชนหลายแห่งเริ่มให้ความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น อาทิ การรณรงค์การลด/รีไซเคิลขยะ การปลูกป่า การอนุรักษ์แหล่งน้ำ การอนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งจะเป็นการดีหากภาคเอกชนหันมาให้การสนับสนุนด้านเงินทุนสำหรับการผลิตภาพยนตร์แนวอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้ประชาชนคนทั่วไปได้รับทราบ ซึ่งถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคมของภาคเอกชน

ภาพยนตร์ Cli-Fi จึงไม่เพียงแต่เป็นสื่อบันเทิงเท่านั้น หากแต่จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ ความตระหนักต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากท่านจะเลือกชมภาพยนตร์ในโอกาสต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการชมในโรงภาพยนตร์ หรือชมผ่านระบบออนไลน์ต่างๆ ผู้เขียนหวังว่าภาพยนตร์ Cli-Fi จะเป็นทางเลือกหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะได้รับความสนุกสนานตื่นเต้นแล้ว ก็ยังได้รับความรู้ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยกันรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ■

เอกสารอ้างอิง

- CCCL Film Festival. 2565. เทศกาลหนังสั้นโลกป่วยเราต้องเปลี่ยน ครั้งที่ 2. เข้าถึงได้จาก <https://www.ccclfilmfestival.com/post/ccclff2-award-winners>
- Mental Floss. 2022. 8 Climate Movies That Get the Science (Mostly) Right—and 3 That Do Not. Available online: <https://www.mentalfloss.com/posts/climate-movies-fact-or-fiction>
- MICHAEL SVOBODA. 2020. Cli-fi movies: A guide for socially-distanced viewers. Available online: <https://yaleclimateconnections.org/2020/05/cli-fi-movies-a-guide-for-socially-distanced-viewers/>
- Yale Program on Climate Change Communication. 2004. Before and After The Day After Tomorrow: A U.S. Study of Climate Change Risk Perception. Available online: <https://climatecommunication.yale.edu/publications/before-and-after-the-day-after-tomorrow/>